

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมประชาธิปไตยนั้นเป็นสังคมที่มีเสรีภาพ ประชาชนมีสิทธิขั้นพื้นฐาน คือ สิทธิในการรับรู้ (right to know) ลักษณะของสังคมไม่หยุดนิ่ง มีการขับเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา (dynamic) มีความหลากหลายในความคิดเห็น (pluralistic) และเปิดรับข่าวสาร (open society) ดังนั้น จึงเป็นสังคมที่มีช่องทางข่าวสารหลากหลายประชาชนมีทางเลือกหลายทาง

เมื่อลักษณะสังคมประชาธิปไตยเป็นดังนี้ จึงมีการเรียกร้องให้ประชาชนเร่งพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ (enlightened public) สามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงในสังคมประเทศและสังคมโลกนำความรู้ที่ตนสนใจเลือกวิถีชีวิตตนเองได้ การเรียกร้องลักษณะดังกล่าวทำให้สื่อมวลชนเข้ามารับภาระหน้าที่ให้ข่าวสารแก่ประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสื่อมวลชนได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนให้ทำหน้าที่ตอบสนองสิทธิการรับรู้

ข่าวสารนี้อาจนับตั้งแต่ข้อมูลความรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาประกอบการตัดสินใจในกรณีต่างๆ ตลอดจนถึงข่าวสารที่ตอบสนองความสนใจใคร่รู้ (Human Interest)

สังคมที่มีความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคม หนังสือพิมพ์ย่อมมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตประจำวัน หนังสือพิมพ์เป็นแหล่งให้ทั้งสาระ ข่าวสารเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตการตัดสินใจ คนในสังคมต้องเตรียมปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

มีคำกล่าวว่าหนังสือพิมพ์นั้นเสมือนเป็นกระจกสะท้อนสังคม หากต้องการพิจารณาลักษณะสังคมรูปแบบทางการเมือง ตลอดจนรสนิยมของประชาชนว่าเป็นลักษณะใดก็สามารถพิจารณาผ่านหนังสือพิมพ์ได้

ความสำคัญของหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้เอง ถึงกับมีคำกล่าวที่ว่าหนังสือพิมพ์ถือเป็น "ฐานันดรที่ 4" (สุภา ศิริमानนท์, *นักหนังสือพิมพ์*, 2536 หน้า 143) *

บทบาทในการพัฒนาทางการเมืองของหนังสือพิมพ์นั้น นอกจากการเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน (Channel of Communications) ติดตามเหตุการณ์ เสนอข่าวสาร ทิศนะทางการเมืองแล้ว ยังรวมไปถึงการตรวจตรา การปฏิบัติงานของรัฐบาล เพื่อให้ประชาชนได้ข้อมูลอย่างเพียงพอในการตัดสินใจเกี่ยวกับ นโยบายของรัฐบาล ขณะเดียวกันก็สะท้อนความต้องการของประชาชนไปสู่รัฐบาลด้วย

W.H. Ferry ปราชญ์ทางหนังสือพิมพ์ ได้เคยกล่าวไว้ว่า หนังสือพิมพ์ ไม่เพียงเสนอข่าวสารทางการเมืองเท่านั้น แต่ต้องคอยสอดส่องติดตามพฤติกรรมของรัฐบาลและนักการเมือง ให้กระทำหน้าที่อย่างสุจริตตามนโยบายที่วางไว้ด้วยรัฐบาล ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ หากไม่เปิดโอกาสให้พลเมือง ได้รู้ว่าผู้ปกครอง กำลังทำอะไรหรือกำลังไม่ทำอะไรหรือกำลังคิดว่าจะทำอะไร ด้วยว่าผู้มีอำนาจนั้นมักมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจในทางที่ผิด เพราะสัญชาตญาณของมนุษย์นั้นมักมีความกระหายอำนาจอยู่ในตัว แม้ว่าสื่อมวลชนไม่อาจป้องกันความบ้าอำนาจการคอร์รัปชันด้วยตัวเอง แต่สื่อมวลชนสามารถนำความไปบอกประชาชนผู้มีอำนาจที่จะจัดการประชาชน จึงต้องพึ่งพาสื่อมวลชนเพื่อให้ได้รู้เรื่องเกี่ยวกับรัฐบาลแล้ว ประชาชนจึงสามารถเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองได้

* คำๆนี้ตามคติเดิมของอังกฤษว่าด้วย The three estates of the realm คือ พวกพระเดชพระคุณฝ่ายบรรพชิต (Clergy) พวกพระคุณฝ่ายคฤหัสถ์ (Baronage) กับพวกราษฎรสามัญ (Commons) estates ทั้งสามนี้เป็นมูลเดิมของประชาธิปไตยอังกฤษ โดยเป็นส่วนขององค์การเมืองในการจัดการบ้านเมืองมาแต่เดิม การใช้คำๆนี้ในภาษาไทยเป็นการนำมาเทียบไว้กับอำนาจทั้งสาม คือ อำนาจนิติบัญญัติ, อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ที่จัดได้ว่าเป็น ฐานันดรที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ

"นักหนังสือพิมพ์นั้นต้องไม่ยืนอยู่บนอฒจรรย์กองเชียร์ แต่จะต้องไปยืนอยู่ในฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล เหตุที่ต้องทำดังนั้นก็เพื่อว่าจะได้มีจิตใจอันปราศจากอคติ เพราะลองได้ไปยืนอยู่ฝ่ายเดียวกับรัฐบาลแล้วก็จะเห็นแต่ข้อมูลฝ่ายรัฐบาลหาได้มองเห็นความทุกข์ยากของประชาชนไม่ อีกทั้งรัฐบาลก็ย่อมมีอำนาจและวิธีการอีกร้อยแปดวิธี ที่จะทำให้นักหนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียงให้ตนได้ การออกมายืนอยู่ภายนอกแล้วมองย้อนกลับไป ถึงจะมองเห็นความเป็นมาและเป็นไปอย่างกระจ่างชัด ทั้งได้มองเห็นฝ่ายประชาชนสัมผัสกระแสเหตุการณ์ และความทุกข์ร้อนของประชาชนด้วย หากเห็นว่ารัฐบาลทำไม่ดี ก็จะต้องรีบชักท้วงแจ้งต่อประชาชนโดยเร็ว เพราะในระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนคือผู้ยิ่งใหญ่ พวกเขาจะต้อง ได้ข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมี ความสุขในสังคมประชาธิปไตยต่อไป" ¹

หนังสือพิมพ์สามารถให้ทั้งคุณและโทษต่อผู้อ่าน ดังนั้นภาระหน้าที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลย ก็คือ ความพยายามเป็นผู้ชี้นำ ยกย่องความคิด และความรู้ของสาธารณชน ให้มีรสนิยมอันดี เปรียบเสมือนเข็มทิศส่องทางให้แก่สังคมและเป็นกระจก สะท้อนสังคม ภาระหน้าที่ดังกล่าว ถูกกำหนดเป็นความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ใน สังคมประชาธิปไตยด้วย

นอกจากการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) การรับเรื่องราวร้องทุกข์ (Ombudsman) และการกรองข้อมูลข่าวสารให้กับสังคม (Gate Keeper) แล้ว หนังสือพิมพ์ ยังเป็นเสมือนสุนัขเฝ้าบ้าน (watch dog) คือคอยระแวดระวังสอดส่องพฤติกรรมของสังคม รวมถึงเฝ้าสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง คอยชักท้วงในสิ่งทีอาจเกิดผลเสียต่อประชาชน เพราะหนังสือพิมพ์ประชาชนจึงมีโอกาสรับรู้ การทำงานของรัฐบาล

¹ W.H. Ferry, Mass comm as Guru, in John C. Merrill, Ethics and the Press, P.52-59

ในเมื่อประชาชนมีความจำเป็นต้องรับรู้ข้อมูล เพื่อประกอบการตัดสินใจต่างๆ สังคมจึงต้องมีการเปิดโอกาสให้ข่าวสารสาธารณะได้เปิดเผยสู่สาธารณชน เมื่อเป็นเช่นนี้ เสรีภาพแห่งข่าวสารจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

เรื่องเสรีภาพหนังสือพิมพ์นี้เป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึง วิพากษ์วิจารณ์กันมาเป็นเวลานาน และคงเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันไปอีกไม่มีวันสิ้นสุด เสรีภาพเป็นนามธรรม เป็นเรื่องประกันการทำงานของกิจการหนังสือพิมพ์ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเสรีภาพของประชาชน การพัฒนาการเสรีภาพของหนังสือพิมพ์เท่ากับ การพัฒนาการเสรีภาพของประชาชนด้วย

สังคมประชาธิปไตยไม่สามารถขาดหนังสือพิมพ์ได้ เพราะถ้าปราศจากหนังสือพิมพ์แล้ว ทั้งประชาชนและรัฐบาลหรือระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ก็ขาดสะพานเชื่อม หนังสือพิมพ์จึงเป็นสถาบันสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่แท้จริง ให้ปรากฏต่อสายตาประชาชน โดยการเสนอรายงานความคิดเห็นจากหลายๆ ฝ่ายให้ประชาชนได้รับรู้ สามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติภารกิจในการให้ข่าวสารรายงานความคิดเห็น จะบังเกิดขึ้น และดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ จำต้องพิจารณาถึงเสรีภาพที่มีอยู่ของหนังสือพิมพ์ในสังคมนั้นๆ ด้วย

เมื่อพิจารณาถึงสังคมไทย แม้ว่าจะสถาปนาระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่โดยสภาพความเป็นจริงยังไม่สามารถกล่าวได้ว่า เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ นับตั้งแต่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งคณะราษฎรได้ทำการอภิวัฒน์การปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น ประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งนับเวลา 60 กว่าปีแล้ว ปรากฏว่าในช่วงเวลา ดังกล่าวมีการชะงักงันในขั้นตอนพัฒนาไปสู่เป้าหมายอุดมการณ์ประชาธิปไตยตลอดมา ซึ่งเกิดเป็นวัฏจักรของความไม่ต่อเนื่อง

จากการศึกษาของสาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้เสนอรายงานเรื่อง "แผนพัฒนาการเมืองไทย" แสดงให้เห็นถึงวัฏจักรความไม่ต่อเนื่องของประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

รัฐธรรมนูญฉบับถาวร

การเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

การเลือกตั้ง

การกบฏ

การต่อต้าน

การจัดตั้งรัฐบาล

รัฐบาลของคณะยึดอำนาจ

วิกฤติการณ์ในสภา

ธรรมนูญชั่วคราว

วิกฤติศรัทธา

ปฏิวัติ

รัฐประหาร

ปฏิรูป

ลักษณะวงจรดังกล่าว เป็นผลให้ระบอบประชาธิปไตยในระบบการเมืองไม่พัฒนาก้าวหน้า และในหลายๆ ด้านกลับกลายเป็นการถดถอยอย่างมาก ซึ่งส่งผลออกมาในรูปของความรุนแรง การใช้อำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงผู้มีอำนาจทางการเมือง ในรูปของความล้มล้าง ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และการด้อยคุณภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ในด้านคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและจริยธรรมทางการเมือง ระดับ การใช้ความรุนแรงทางการเมืองเห็นได้จากกรณี 14 ตุลาคม 2516 มีความรุนแรงมากกว่าการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองยุคก่อนพ.ศ. 2500 แต่ระดับความรุนแรงและป่าเถื่อนของ 14 ตุลาคม ยังน้อยกว่า 6 ตุลาคม 2519 และทั้งสองเหตุการณ์ยังมีความรุนแรงและป่าเถื่อนเทียบไม่ได้กับเหตุการณ์ 17-20 พฤษภาคม 2535 ²

² บนถนนการเมืองไทย, ผู้จัดการรายสัปดาห์, 4-10 มกราคม 2536

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ได้นิยามสภาพการเมืองไทยที่ใช้รัฐธรรมนูญถึง 13 ฉบับในระยะเวลาเพียง 46 ปี (2475-2521) เฉลี่ยสามปีกว่า ต่อหนึ่งฉบับ ว่าเป็น "สุสานของรัฐธรรมนูญ" หรือ "Graveyard of Constitutions" พร้อมทั้งเสนอผัง "วงจรอุบาทว์ของการเมืองไทย" ไว้สองภาพดังนี้³

ภาพที่ 1

รัฐธรรมนูญ

รัฐประหาร

พรรคการเมือง

ความขัดแย้ง

รัฐสภา

เลือกตั้ง

ภาพที่ 2

พรรค

หาเงินเข้า

ใช้เงิน

(แย่งกันเป็น)

รัฐบาล

เลือกตั้ง

รัฐสภา

³ จุดอับของประชาธิปไตย, ผู้จัดการรายสัปดาห์, 16-22 ตุลาคม 2532

ดร.เกษียร เตชะพีระ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่เคยกล่าวถึง วงจรอุบาทว์ของการเมืองไทยไว้ว่า "ระบอบรัฐสภาที่เรามีอยู่ ไม่ใช่ประชาธิปไตยที่หลุดพ้น วงจรอุบาทว์ออกมาข้างนอกแล้ว ตรงกันข้ามมันเป็นเพียงซีกหนึ่งส่วนหนึ่งขั้นตอนหนึ่ง ภายในวงจรอุบาทว์ดังกล่าว ซึ่งประกอบไปด้วย "เผด็จการทหาร" สลับกับ "เผด็จการธุรกิจ กินเมืองในรัฐสภา" สมมุติฐานของวงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทยข้างต้นได้แก่ สัมพันธภาพ ทางอำนาจที่ไม่ได้ดุลระหว่างภาครัฐราชการ ภาคธุรกิจเอกชนฝ่ายหนึ่ง กับภาคประชาชน อีก ฝ่ายหนึ่ง โดยมีสถาบันการเมืองทั้งหลาย (พรรค, รัฐสภา, รัฐบาล ฯลฯ) เป็นช่องทาง ใช้ อำนาจและเวทีต่อรองที่กลุ่มปกครองฝ่ายต่างๆเข้ามาช่วงชิง ปัจจุบันอำนาจยังคงรวมศูนย์อยู่ที่ ภาครัฐราชการกับภาคธุรกิจเอกชนในขณะที่ภาคประชาชนค่อนข้างไร้อำนาจ" 4

ศาสตราจารย์อมร จันทรสมบูรณ์ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐ- ธรรมนูญ ได้กล่าวถึงต้นตอของปัญหา ที่ทำให้สถาบันการเมืองในระบอบรัฐสภาไทย วนเวียนอยู่กับรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่าว่า "เนื่องจากระบบรัฐสภาไทยเป็นแบบอำนาจเดี่ยว (Monist Parliamentary System) กล่าวคือ กลุ่มผู้แทนราษฎรที่คุมเสียงข้างมากในสภา จะเข้ามาเป็นรัฐบาลบริหารประเทศด้วยตนเอง แต่กลับขาดการจัดองค์กรบริหารที่เป็น Infrastructure ของการใช้อำนาจรัฐเพื่อ ทำหน้าที่ถ่วงดุล ตรวจสอบการใช้ อำนาจของ ผู้แทนราษฎรและนักการเมือง ทำให้ที่ผ่านมามีการบริหารประเทศระดับสูง ปราศจากการ ควบคุมและระบอบรัฐสภาไทยกลายเป็น "เผด็จการรัฐสภา" ในทางปฏิบัติไป เผด็จการรัฐสภา จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งอันหนึ่ง ของการรัฐประหารที่นำไปสู่ "เผด็จการทางทหาร" สลับสับ เปลี่ยนกันไปมาเป็นวงจรอุบาทว์ของการเมืองไทยอยู่เช่นนี้ 5

4 ญัตติพฤษภา, ผู้จัดการรายวัน, 17 พฤษภาคม 2536

5 วันเลือกตั้ง : บทสุดท้ายหรือบทเริ่มต้นของพลังประชาธิปไตย, ผู้จัดการ รายวัน, 16, 17, 18-19 กรกฎาคม 2535

จากความคิดเห็นของนักวิชาการดังกล่าว เมื่อนำมาผนวกกับปัจจัยอีกสองประการคือ 1) กฎหมายต่างๆ อาทิ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484, คำสั่งคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 17 และคำสั่งคณะปฏิรูปฉบับที่ 42 ฯลฯ ที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานการพิมพ์ลงโทษหนังสือพิมพ์ได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม และ 2) สังคมไทยเป็นสังคมตะวันออก ซึ่งเป็นสังคมที่เน้นการประพุดติปฏิบัติระหว่างผู้อาวุโสและผู้ด้อยอาวุโส กล่าวคือผู้ด้อยอาวุโสยอมรับในสติปัญญาของผู้อาวุโสกว่า หรืออีกนัยหนึ่งเป็นสังคมเน้นการสอน (เชื้อฟัง) มากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์ จึงอาจพอกกล่าวสรุปได้คร่าวๆ ว่าสภาพสังคมการเมืองไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์มากพอสมควร

กล่าวสำหรับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นั้น นอกเหนือจากความเป็นปัญญาชนคนสำคัญของสังคมไทยแล้ว ก็ยังเป็นทั้งนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ในเวลาเดียวกันอีกด้วย ด้านการเมืองเคยดำรงตำแหน่งมาแล้วตั้งแต่รัฐมนตรี วุฒิสมาชิก สมาชิกสภานิติบัญญัติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร (ประมุขของฝ่ายนิติบัญญัติ) จนถึง นายกรัฐมนตรี (ประมุขของฝ่ายบริหาร) ด้านหนังสือพิมพ์เป็นเจ้าของ ผู้อำนวยการ "สยามรัฐ" เป็นคอลัมนิสต์ผู้เขียนคอลัมน์ "ชยสวนพลู" ที่ทรงอิทธิพลต่อสังคมและผู้อ่าน

แม้ว่านักหนังสือพิมพ์และนักการเมือง ต่างก็เป็นตัวแทนของประชาชน กล่าวคือ นักการเมืองเป็นตัวแทนโดยนิตินัย หนังสือพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชนเป็นตัวแทนโดยพฤตินัยหากกล่าวโดยบทบาทหน้าที่แล้วจะพบว่ายืนอยู่ตรงข้ามกันนั่นคือหนังสือพิมพ์ จะต้องสอดส่อง การปฏิบัติงานของรัฐบาลให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้อง คอยทักท้วงในสิ่งที่ อาจเกิดผลเสียต่อประชาชน

เมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีบทบาทหน้าที่ควบกันไปอย่างนี้ คือ เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่เล่นการเมืองพร้อมกันไปด้วย เป็นประเด็นที่น่าศึกษาอย่างยิ่งว่าเป็นอย่างไร ในเมื่อหน้าที่ประการสำคัญของหนังสือพิมพ์นั่นคือ การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล

ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา นักวิชาการด้านวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ได้เคยกล่าวในประเด็นนี้ไว้ว่า

"ประวัติศาสตร์อันยาวนาน ล้วนแต่ชี้ว่าความยุ่งยากในเรื่องเสรีภาพหนังสือพิมพ์คงจะไม่จบสิ้นลงง่ายๆ ในเงื่อนไขเช่นนี้ ทักษะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เกี่ยวกับประเด็นปัญหาดังกล่าว คงจะเป็นประเด็น ที่ใครๆ น่าจะเอาใจใส่เป็นพิเศษเพราะนอกจากท่านจะเป็นนักหนังสือพิมพ์แล้ว ท่านยังเคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาแล้วอีกต่างหาก ความที่ท่านเคยอยู่ทั้งมุมแดงและมุมน้ำเงิน เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยในกรอบความคิดที่อาจจะเรียกว่า "คึกฤทธิ์คิด" คงจะน่าสนใจทั้งตัวมันเอง และเป็นคุณูปการแก่การอภิปรายการตัดสินใจ

..... นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา อาจารย์คึกฤทธิ์ได้พูดและเขียนเรื่องเสรีภาพเอาไว้ไม่น้อย จึงเป็นธรรมดาอยู่เองว่าความคิดของท่านจะมีการเคลื่อนไหวไปตามกาลเทศะต่างๆ จะอย่างไรก็ตามตัวแปรผันหลักของการแกว่งไกวคงจะเป็นมุมมองสถานการณ์ทางการเมืองทั่วไป และคุณภาพทางการเมืองส่วนตัวของอาจารย์คึกฤทธิ์ในขณะหนึ่งๆ" 6

ปัจจัยที่น่าจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบทักษะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ คือ สถานภาพทางการเมือง สถานภาพนี้หมายถึงการเป็น ฝ่ายค้าน ฝ่ายรัฐบาล รวมไปถึงฐานะหรือตำแหน่งในฝ่ายค้านหรือรัฐบาลด้วย สถานภาพ ดังกล่าวมีผลทำให้บทบาททางการเมืองแตกต่างกันออกไป เช่นเมื่อดำรงตำแหน่งในคณะรัฐบาลมีบทบาทในการบริหารประเทศ บทบาทเช่นนี้ย่อมตกเป็นเป้าหมายของการ วิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ แต่พอมีสถานภาพทางการเมืองเป็นฝ่ายค้านก็จะเป็นฝ่ายเดียวกับหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เดียวกัน คือ การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล

ดังนั้นในช่วงเวลาที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีสถานภาพทางการเมืองต่างกัน คือเป็นทั้งผู้วิจารณ์และเป็นผู้ถูกวิจารณ์ด้วยนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ จะมีทักษะต่อเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร ในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

6 ฐานันดรที่ 4 จากระบบโลกถึงรัฐไทย, คบไฟ, 2537 หน้า 295

ปัญหานำวิจัย

1. บทบาทการวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบรัฐบาลของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในช่วงรัฐบาลต่างๆ เป็นอย่างไร
2. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีทัศนคติอย่างไรเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย
3. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีทัศนคติอย่างไรเกี่ยวกับจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทย
4. มีความแตกต่างกัน ในด้านทัศนคติเกี่ยวกับเสรีภาพ และจริยธรรมหรือไม่ ระหว่างที่ดำรงสถานภาพทางการเมืองที่แตกต่างกันถ้ามีความแตกต่างกันมีเงื่อนไขมาจากอะไร

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต่อประเด็นเสรีภาพ และจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน อันจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงการวินิจฉัยภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ในฐานะของผู้นำทางการเมือง และนักหนังสือพิมพ์คนสำคัญคนหนึ่งของประเทศ

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น

1. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีทัศนคติเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในเชิงเสรีนิยม
2. สถานภาพทางการเมือง มีผลทำให้ทัศนคติเกี่ยวกับเสรีภาพ และจริยธรรมหนังสือพิมพ์ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เปลี่ยนแปลงไป

นิยามศัพท์

สถานภาพทางการเมือง

ตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ตำแหน่ง รัฐมนตรี วุฒิสมาชิก สมาชิกสภานิติบัญญัติ กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ประธานสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรี ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของทัศนนะ

ทัศนนะ

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารหนังสือ รวมถึงความคิดเห็นที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยแสดงไว้ในที่ต่างๆ สามารถสรุปประเด็นหลักเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ได้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทการวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบรัฐบาลของม.ร.ว.คึกฤทธิ์
2. เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์
3. จริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์
 - ความรับผิดชอบต่อสังคม (responsibility)
 - การสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน(right to know)
 - สิทธิส่วนบุคคล (right to privacy)
 - ความยุติธรรมในการรายงานข่าวและความเป็นกลาง (justice & objectivity)
 - ความถูกต้องในการเสนอข่าวสาร (accuracy)

ขอบเขตในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาเริ่มศึกษาความคิดเห็นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่เกี่ยวกับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ โดยเน้นจากข้อเขียนในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ตั้งแต่ฉบับปฐมฤกษ์ในวันที่ 25 มิถุนายน 2493 จนถึง ข้อเขียนชิ้นสุดท้ายในวันที่ 30 มีนาคม 2538 รวมระยะเวลา 45 ปี

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในฐานะที่ดำรงสถานภาพ ทั้งนักหนังสือพิมพ์และนักการเมืองว่ามีพัฒนาการ หรือความเปลี่ยนแปลงของความคิดเห็น เกี่ยวกับประเด็นทางหนังสือพิมพ์ไปในลักษณะใด และเพื่อใช้ในการอ้างอิงและทำการศึกษาต่อไป